

PELS RIJCKEN

Per e-mail: k.k.florizoone@zoetermeer.nl

Gemeente Zoetermeer
Mevrouw K.E.R. Florizoone
Postbus 15
2700 AA Zoetermeer

onze ref. WW/SR/11018516

uw ref.

inzake Advies afstoting collectie museum De
Voorde

mr. drs. W.I. Wisman

advocaat · partner

+31 70 515 3969

wemmeke.wisman@pelsrijcken.nl

16 augustus 2022

Geachte mevrouw Florizoone,

- 1 U vroeg mij te adviseren over de vraag of de Erfgoedwet 2016 (hierna: Erfgoedwet) en de Leidraad Afstoting Museale Objecten (hierna: LAMO) afdoen aan de rechtsgeldigheid van de op 15 december 1993 tussen het Historisch Genootschap Oud Soetermeer en de Stichting Historisch Museum 't Oude Huis gesloten overeenkomst (hierna: Schenkingsovereenkomst). Daarnaast vroeg u mij om, indien deze vraag bevestigend moet worden beantwoord, aanvullend te adviseren over de vraag of de LAMO eraan in de weg staat dat objecten uit de collectie van een geregistreerd museum worden herbestemd buiten het domein van geregistreerde musea.

Achtergrond van de vraagstelling

- 2 De achtergrond van deze vraagstelling is, naar ik begrijp, als volgt. Stichting Museum De Voorde (voorheen achtereenvolgens Stichting Historisch Museum 't Oude Huis en Stichting Stadsmuseum Zoetermeer in 't Oude Huis; hierna: De Voorde) is eigenaar van een collectie historische objecten die betrekking hebben op Zoetermeer (hierna: Collectie). De Collectie is in 1993 door het Historisch Genootschap Oud Soetermeer (hierna: Historisch Genootschap) onder voorwaarden aan Stichting Historisch Museum 't Oude Huis geschonken. De Schenkingsovereenkomst bevat onder meer de volgende bepaling:

“De bij deze overeenkomst aan de stichting overgedragen objecten mogen slechts worden vervreemd en/of vernietigd met toestemming van het bestuur van de vereniging; De objecten worden daartoe om niet aangeboden aan de vereniging. Wanneer de vereniging niet instemt met vernietiging of vervreemding maar de eigendom van het desbetreffende object niet wil aanvaarden, is het museum bevoegd tot vernietiging of vervreemding zonder voorafgaande toestemming.”

- 3 De gemeente Zoetermeer (hierna: Gemeente) is voornemens de subsidierelatie met De Voorde te beëindigen. In haar zienswijze naar aanleiding van dit voornemen heeft De Voorde naar voren gebracht dat als de subsidierelatie definitief wordt beëindigd, zij op grond van de LAMO gehouden is de Collectie volgens de in de LAMO omschreven procedure af te stoten aan een geregistreerd museum (buiten Zoetermeer). De Voorde meent dat de Schenkingsovereenkomst het voorgaande niet anders maakt, omdat deze door de inwerkingtreding van de Erfgoedwet “verjaard” althans niet meer geldig zou zijn.

De Erfgoedwet

- 4 De Erfgoedwet heeft tot doel de versnipperde wetgeving over het behoud en het beheer van het Nederlandse erfgoed te integreren in één Erfgoedwet.¹ De Erfgoedwet bevat speciale regels omtrent de vervreemding van beschermde cultuurgoederen.² Indien de Collectie of individuele objecten daaruit zijn aangewezen als beschermd cultuurgoed, zouden uit de Erfgoedwet beperkingen kunnen voortvloeien ten aanzien van de vrijheid van De Voorde om bepaalde rechtshandelingen te verrichten met betrekking tot deze beschermde cultuurgoederen.³ Uit de verstrekte informatie blijkt echter niet dat dit het geval is. De Voorde stelt in haar zienswijze weliswaar dat de Collectie “veel beschermingswaardige objecten [bevat], waaronder ook stukken van nationale waarde”, maar spreekt niet van “beschermde cultuurgoederen”. Indien de Collectie wel dergelijke objecten zou bevatten, ligt het voor de hand dat De Voorde hier expliciet op zou hebben gewezen. Zolang er geen aanwijzingen zijn dat objecten uit de Collectie als beschermde cultuurgoederen moeten worden aangemerkt, is er geen reden om aan te nemen dat de Erfgoedwet de Schenkingsovereenkomst doorkruist.

De Gemeente zou zekerheidshalve bij De Voorde kunnen nagaan of de Collectie beschermde cultuurgoederen bevat.

¹ Memorie van Toelichting bij de Erfgoedwet, Kamerstukken II 2014/15, 34109, nr. 3. p. 5.

² Zie bijvoorbeeld artikel 4.4 Erfgoedwet 2016.

³ Zie bijvoorbeeld § 4.1 Erfgoedwet 2016.

De LAMO

- 5 Ook de LAMO doorkruist als zodanig de Schenkingsovereenkomst niet. Op zichzelf is juist dat De Voorde een geregistreerd museum is en in die hoedanigheid gebonden is aan de Ethische Code voor Musea. Verschillende handleidingen bieden geregistreerde musea houvast bij het professioneel beheren van aan hen toevertrouwde collecties. Hiertoe behoort ook de LAMO, die de musea specifiek handvatten en richtlijnen biedt bij het afstoten van objecten uit hun collecties.
- 6 De voorwaarden die de LAMO aan het afstoten van museale objecten verbindt, zetten de bestaande contractuele verplichtingen van (geregistreerde) musea echter niet opzij. Dit blijkt onder meer uit paragraaf 3.2 van de LAMO, die luidt:
- “Als het museum eigenaar is van de objecten, dan is het in beginsel bevoegd om de objecten af te stoten. Er kunnen echter beperkingen gelden ten aanzien van bijvoorbeeld schenkingen, erfstellingen, legaten, gesubsidieerde aankopen of restauraties. In bijlage 2 vindt u aanbevelingen over hoe in zulke gevallen te handelen.”
- 7 In de bijlage 2 bij de LAMO is specifiek met betrekking tot een schenking onder voorwaarde het volgende opgemerkt:
- “De voorwaarde die wordt verbonden aan een schenking vormt een contractuele verbintenis voor de begiftigde. Handelt de begiftigde in strijd met de voorwaarde die is verbonden aan de schenking dan pleegt de begiftigde wanprestatie. In dat geval kan de schenker naar de rechter stappen en de begiftigde aanklagen. De rechter kan bij niet naleving van de voorwaarden de overeenkomst vernietigen. De schenking wordt dan weer eigendom van de schenker. De rechter beslist wie de proces kosten moet betalen. De begiftigde kan aan de rechter vragen om een wijziging van de voorwaarden, een zogenaamde vervallenverklaring.”
- 8 De LAMO en de Erfgoedwet doen dus als zodanig niet af aan de rechtsgeldigheid van de Schenkingsovereenkomst. Van verjaring van deze overeenkomst is evenmin sprake; een overeenkomst als deze verjaart zelf niet – hooguit kan een vordering op grond van de overeenkomst verjaren, maar dat lijkt in dit geval niet aan de orde.

Conclusie

- 9 Kort en goed: de argumentatie van De Voorde snijdt mijns inziens geen hout. Ervan uitgaande (i) dat de Schenkingsovereenkomst nog steeds van kracht is en niet is opgezegd of anderszins beëindigd en (ii) dat De Voorde de rechtsopvolger is van de Stichting Historisch Museum 't Oude Huis, die partij was bij de Schenkingsovereenkomst, waardoor de verplichtingen uit hoofde van de overeenkomst zijn overgegaan op De Voorde, rust op haar de plicht om objecten uit de Collectie eerst “om niet” aan het Historisch Genootschap aan te bieden, voordat zij deze vervreemdt

datum 16 augustus 2022
onze ref. WW/SR/11018516

4/4

of vernietigt. Niet in te zien valt dat de verplichtingen die uit hoofde van de Schenkingsovereenkomst op De Voorde rusten door de enkele inwerkingtreding van de Erfgoedwet of de LAMO zijn komen te vervallen.

- 10 In het licht van het voorgaande heeft de tweede vraag, of een collectie enkel mag worden afgestoten aan een geregistreerd museum, in beginsel geen beantwoording meer. Volledigheidshalve merk ik daarover op dat het blijkens paragraaf 3.3 en bijlage 5 van de LAMO inderdaad mogelijk is om tot vervreemding van objecten buiten de museumsector over te gaan. Voorwaarde hiervoor is wel dat het afstotingsvoornemen twee maanden in de afstotingsdatabase geregistreerd heeft gestaan, geen museum zich heeft gemeld als (mogelijke) ontvanger van het object en het object niet als "mogelijk beschermwaardig" is aangemerkt.
- 11 Tot zover mijn bevindingen. Het spreekt voor zich dat ik tot het geven van een nadere toelichting graag bereid ben.

Met vriendelijke groet,
Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn N.V.

W.I. Wisman